

Mezi smutkem, osaměním a brutalitou

V českých podmínkách nedávno znovuobjevený režisér Sam Peckinpah byl vlastně v mnohém podobný svým filmovým hrdinům. Slučovala se v něm sebedestruktivita, agresivita a autoritářství s melancholií a věčným pocitem vydědění, jenž touží po pochopení a domově, nicméně nakonec stejně zničí sám sebe a zanechá po sobě jen mlhavý mýtus.

eden z nejstarších režisérů Nového Hollywoodu, rozkročen mezi oběma epochami „továrny na sny“, vlastně nepatřil nikam. Nikdo si s ním nevěděl rady, a kdyby si ho spolupracovníci – které na place bez nadsázky terorizoval – nevážili a nepostavili se za něj, zřejmě by nedotočil ani svůj první větší film (natož ty pozdější).

Jakkoli je však Peckinpahova osobnost rozporuplná a pozadí tvorby vzrušující, na rozdíl od jiných vyzývaných osobností světové kinematografie zůstává i nadále nejobdivuhodnější jeho dílo. Málčko dokázal dostat do svých filmů tolik smutku, osamění a zvířecosti. Peckinpahovy filmy jsou o cestě, hledání domova, ztracených přátelství, stáří, touze po vykoupení, dětské bezcitnosti, trpících ženských postavách, ale především o konci. O konci éry, života, nevinnosti, iluzí. Chlapecká melodramata skrácená krví namísto slz, s přátelstvím namísto lásky a nabízející smrt místo vykoupení, ve kterých je plynutí času podřízeno okouzlení pohybem a prostorem, a kde jsou násilí a dialog kdykoli zaměnitelné.

Přátelství, smrt a vykoupení

Hrdiny Peckinpahových filmů jsou většinou starší a unavení muži na štíru se zákonem, kteří za sebou nechávají spoustu nepříjemných vzpomínek a ještě více mrtvol. Smrt je součástí jejich života stejně jako život na cestě, morální pravidla pro ně mají velmi relativní charakter a řídí se spíše osobním kodexem cti. Přátelství je založeno především na vzájemném respektu, který přetrvává i poté, co je přátelský vztah přerušen a jeden z nich přejde na opačnou stranu zákona (tj. na tu kladnou). Právě stav mezi dávným přátelstvím a přetrvávajícím respektem je základem řady Peckinpahových filmů, motivovaný především touhou po vykoupení. Z přítele se stane lovec na straně zákona, který teprve smrtí svého „partnera“ (a symbolickým překročením jeho mrtvol) může zahodit vlastní minulost a jít dál.

Případná smrt pronásledovaného však u Peckinpha nenese negativní nádech, je spíše nezbytným završením jejich rozporuplného vztahu (když Garrett zabije Kida či Thorton hledí na mrtvá těla Bishopa a ostatních členů Divoké bandy). Paradoxní situace

„Dokázal, že velikost filmáře spočívá nejen v lásce k médiu a jeho encyklopedické znalosti, ale zároveň v jasnouživé schopnosti v pravý okamžik proměnit a posunout dál jeho nepsané zákony.“

Karel Och, Katalog 40. ročníku MFF Karlovy Vary, 2005

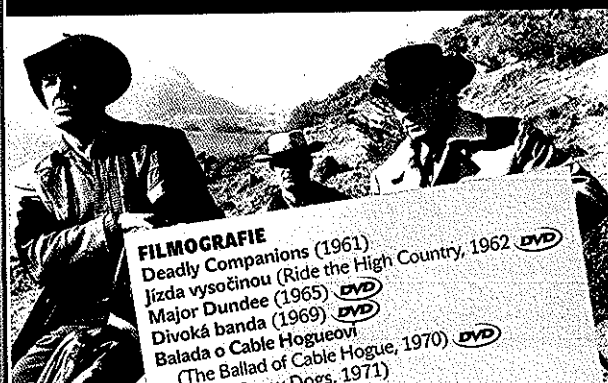
nastane v Konvoji (1978). Hrdina, přezdívaný Kačer, zemře a je mu vystrojen pohřeb, na kterém se jeho věčný pronásledovatel a v jistém smyslu přítel, policista Wallace, dočká vykoupení. Jenže Kačer ve skutečnosti nehodu přežije a skryt v anonymitě vlastní smrti dostane onu kýženou, byť u Peckinpha netypickou, druhou šanci. Obdoba opakované „přátelско-nepřátelско“ situace nastane i v Peckinpahově posledním filmu Vražedný víkend (1983), v němž se na konci bývalí přátelé znovu spojí proti společnému nepříteli.

Bez ustání na cestě

Typická peckinpahovská hlavní postava putuje s nejasnou vizí domova a změny, ve skutečnosti je však navždy odsouzena toulat se v okouzlení prostorem bez vědomí času. A když náhodou nezemře a najde štěstí, stojí stejně jen na začátku další nejasné cesty (Útěk, 1972; Konvoj, 1978). Pouť může být motivována penězi (Divoká banda, 1969), útekem bez cíle (Pat Garrett a Billy the Kid, 1973), útekem za hranice (Útěk), pomstou (Major Dundee, 1965), vysněnou představou nového života, která nakonec hrdinu připraví úplně o všechno (Přineste mi hlavu Alfreda Garcii, 1974) nebo prostě jen radostí z cesty (Konvoj). Splynutí s prostorem je

„Věřím, že Bůh je sadista, ale nejspíš o tom chudák nemá ani ponětí.“ Seržant Steiner, Železný kříž

FILMOGRAFIE

- Deadly Companions (1961)
- Jízda vysočinou (Ride the High Country, 1962) DVD
- Major Dundee (1965) DVD
- Divoká banda (1969) DVD
- Balada o Cable Hogueovi (The Ballad of Cable Hogue, 1970) DVD
- Strašáci (Straw Dogs, 1971)
- Junior Bonner (1972)
- Útěk (The Getaway, 1972) DVD
- Pat Garrett a Billy the Kid (1973) DVD
- Přineste mi hlavu Alfreda Garcii (Bring Me the Head of Alfredo Garcia, 1974)
- The Killer Elite (1975)
- Železný kříž (Cross of Iron, 1977) DVD
- Konvoj (Convoy, 1978)
- Vražedný víkend (The Osterman Weekend, 1983)

Jednou z mála idylických věcí v Peckinpahových filmech. Scény cestujících hrdinů snímá v dlouhých, nádherně komponovaných záběrech a nechává je rozplynout se v bezčasí.

Western po westernu

Sam Peckinpah natočil několik westernů, ale jeho nejslavnější a nejmelancholičtější díla by se spíše dala označit za „peckinpahovský post-western“. Ten je sice spjat s tradičními westernovými prvky, ale přenáší je do odlišných dobových kontextů, čímž dosahuje střetu idealizovaného světa neohrožených pistolníků s neúprosnou racionalitou technického věku. Konec westernové éry, unavené legendy a nástup techniky představuje základ filmů Divoká banda, Balada o Cable Hogueovi (1970) a Pat Garrett a Billy the Kid.

Patří k nim i příběhy zdánlivě newesternové, ale z westernu vycházející a stížené podobnou melancholií. Vedle Konvoje (v mnohém připomíná Divokou bandu) je to hlavně film Přineste mi hlavu Alfreda Garcii. Tento snímek je zasazen do mexického prostředí a obsahuje snad nejsilnější koncentraci „peckinpahovských“ motivů. Dovídá je do nejabsurdnějších poloh a zároveň tvoří most mezi druhou linií Peckinpahovy tvorby, která využívá jen některé výše zmíněné motivy. Filmy jsou pak buď surovější, neúprosnější a cyničtější (Strašáci, 1971), nebo naopak přehlcené a bezkonceptní (Vražedný víkend, 1983).

Silné ženy, bezcitné děti

Žena a děti. Oblíbené žánrové zaklínadlo mužů v ohrožení dostává v Peckinpahově

filmovém světě zcela jiný vyznam. Ženy jsou silné, inteligentní, ale trpící. Děti představují bezcitná monstra, která mučí zvířata nebo se baví pohledem na týraného člověka. Zatímco děti představují vždy jen součást pokřivené absurdity peckinpahovského vesmíru, ženy se dají považovat za pasivní jen zdánlivě. Dokáží se velmi rychle zorientovat a přizpůsobit situaci (Major Dundee, Přineste mi hlavu Alfreda Garcii, Útěk), ale zároveň to mohou být opět ony, kdo celou situaci zkomplikuje nebo se stanou – přímo, či nepřímo – impulzem k tragickým událostem (Strašáci).

Velmi dobře si uvědomují moc svého těla a sex je pro ně jedním z prostředků, jak dosáhnout svého (Útěk) nebo si zachránit život (Přineste mi hlavu Alfreda Garcii). Znásilnění jako klíčový motiv se ale objevuje jen ve Strašácích. Tam je rozporuplná inscenace nedobrovolného sexuálního aktu (když je manželka hrdiny znásilňována svým bývalým milencem a vy si nejste jisti, zda si sex pod náznaky vzduchu vlastně neužívá) vzápětí následována dalším znásilněním v podobě absolutního ponižení (anální sex s cizím surovým mužem), které hrdinku traumatizuje až do konce filmu. Ženy jsou u Peckinpaha nuceny neustále čelit fyzickému násilí, přičemž paradoxně právě ony určují osud mužů.

Krvavý Sam

Násilí je tak přirozenou součástí světa a jazyka peckinpahových hrdinů, že de facto dochází k častým záměnám mezi výbuchem násilí a poklidným dialogem (např. naprosto nečekaná „soubojová“ smrt v Patu Garrettovi a Billym the Kidovi), přičemž jako diváci dostanete často opak toho, co byste čekali. Peckinpah klade na způsob zobrazování násilí (ať už pěstní souboje, nebo divoké přestřelky) zvláštní důraz a inscenuje je vlastně stejně, jako režiruje dialogy postav – s pomlkami, protahovanými slovy a přízvukem (nahrazuje je opakovaným snímáním téhož okamžiku z více úhlů, střídáním zpomalených záběrů s normálně rychlými apod.).

Zvláštní postavení zaujímá v Peckinpahově filmografii film Strašáci, ve kterém sleduje mladého mírumilovného hrdinu (v podání Dustina Hoffmana), který má domov a stárou práci, ale pod vlivem okolností se z něj stává peckinpahovský „impulzivní“ hrdina. Brutálně povraždí všechny kolem sebe, opustí ženu a vydá se na cestu bez cíle. Pryč od rodiny, domova a všech jistot, po nichž ostatní hrdinové Peckinpahových filmů marně touží. A aniž by to tušil, zahodí všechno, aby zachránil život vraha, o němž byl přesvědčen, že je neviný.

Nejsou nakonec právě smrt, bolest a znásilnění branou do Peckinpahova světa? Možná představují Strašáci klíč k minulosti rozháraných a osamelých hrdinů, kteří touží po vykoupení, ale většinou nacházejí pouze smrt. Buď svou, nebo svých dávných přátel. ■

Radomír D. Kokeš

David Samuel Peckinpah

(21. 2. 1925–2. 2. 1984)

Po návratu z druhé světové války se mladý Kalifornian Sam Peckinpah měl stát soudcem (jako jeho dědeček, otec i bratr), ale setkání s budoucí ženou, herečkou Mary Selardovou, jej vrátilo k divadlu a poezii. Vystudoval dramatická umění na Jihokaliifornské univerzitě a poté dostal práci v televizi. Koncem padesátých let napsal a režíroval radu dílů televizních westernových seriálů a zároveň hrál. První celovečerní film, Společníci ve smrti (Deadly Companions), se nesetkal s velkým ohlaselem, ale už druhý snímek, nostalgická Jízda vysočinou, nastínil režisérovo směřování.

Neústupný alkoholik

Sam Peckinpah označoval sám sebe za pracujícího alkoholika a proslul mimo jiné neústupností a ostrostí úsudku. Těžce snášel například zasahování producentů do výsledné podoby filmu. Leckdy měly Peckinpahovy filmy problémy nejen s uvedením do distribuce, ale vůbec se samotným dokončením. Majora Dundee ho dočtil díky tomu, že se Charlton Heston cobý hlavní hvězda zaručil vlastním honorářem. Sebedestruktivní režisér se vstřícným vztahem k drogám a alkoholu však dělal studium těžkou hlavu zejména v závěru kariéry. Obzvláště u filmu Konvoj, z jehož natáčení byl vyhozen a opět mu pomohla jenom výhrůzka herecké hvězdy, Krise Kristoffersona, že s Peckinpahem půjde i on.

Milovaný choleric

Ačkoli o Peckinpahově režijním teroru kolují legendy, herci s ním kupodivu opakovaně spolupracovali. A to i ti, kteří to neměli ve zvyku (např. Steve McQueen). V jeho filmech se tak můžete nejednou setkat s tvářemi herců jako Kris Kristofferson, L. Q. Jones, Ernest Borgnine, Ali McGrawová nebo James Coburn, kteří na sebe sice „cholericým psychopatem“ nechávali rvát, ale dnes se mohou pyšnit účastí v jeho geniálních filmech a bavit okolí zábavnými historkami z jejich natáčení.

skvělá cena
99 Kč

NAHRAJTE SI DIGITÁLNÍ TV VYSÍLÁNÍ: TEST SET-TOP-BOXŮ S DISKEM

technika a dvd filmy, které musíte mít

99 Kč (139 Sk) 3/2006

HOME CINEMA

přehrávače | filmy | reprosoustavy | hudba | televizory | rekordéry | projektory

ZORRO

Catherine Zeta-Jones
a Antonio Banderas
konečně na DVD

Pod lavinou hudby

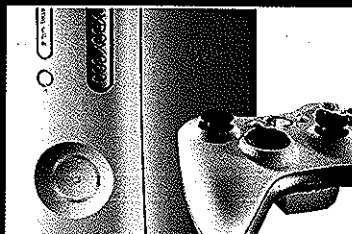
Test MP3 přehrávačů s pevným diskem

PLUS

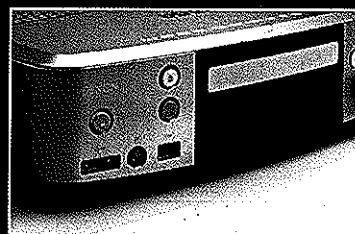
10 rad k nákupu
reprosoustav

Finále Plzeň:

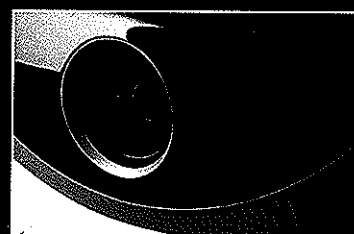
přehlídka českých filmů

Xbox: přehraje hry i filmy

Luxusní hi-end kino Denon

Špičkový projektor InFocus

V prodeji je také
verze bez DVD

03
9771801 544017

Filmové a hudební novinky na DVD